

Een licht vermoeden van jeuk

Taalvondsten van Kees van Kooten - deel 1

Eerste druk, 2013
© 2013 Chris Willemsen

ISBN: 9789048490424
NUR: 309

Uitgever: Literoza, Zoetermeer
www.literoza.nl

Literoza

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de directe of indirecte gevolgen hiervan.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm of (en dit geldt zondig in aanvulling op het auteursrecht) het reproduceren (I) ten behoeve van een onderneming, organisatie of instelling of (II) voor eigen oefening, studie of gebruik welk(e) niet strikt privé van aard is.

EEN LICHT VERMOEDEN VAN JEUK

Taalvondsten van Kees van Kooten - deel 1
Bezorgd door Chris Willemsen

Voorwoord

Waarom Kees van Kooten en waarom niet Kees van Kooten & Wim de Bie? De vraag is mij vaak gesteld en ik gaf steeds hetzelfde antwoord: Omdat Kees zich altijd meer heeft laten leiden door taal dan Wim. Dit wil niet zeggen dat Wim niets met taal zou hebben. Integendeel, Wim heeft de taal ook doorlopend als sleutel gebruikt om deuren te openen. Maar zijn taalvondsten zijn minder talrijk en briljant dan die van Kees. Dat is geen verwijt, maar een persoonlijke constatering. Wim – zonder wie er nooit een Kees van Kooten & Wim de Bie zou zijn geweest – heeft zich daarentegen altijd meer dan Kees aangetrokken gevoeld tot radio, televisie en internet, hij weet hoe uit die media het maximale kan worden gehaald. Hij was ook eerder bij de radio dan Kees, ging ook langer dan Kees door op televisie en maakte met zijn Bieslog al snel gebruik van de digitale snelweg. Als dit boek om beeldkunst zou gaan, was het een eerbetoon aan Wim de Bie geworden. Maar het gaat over de taalkunst en daarin heet de meester Kees van Kooten.

In 1999 verscheen bij uitgeverij Contact het boek *Jemig de pemig! De invloed van Van Kooten en De Bie op het Nederlands* van taalhistoricus en journalist Ewoud Sanders. De auteur – die al eerder betrokken was bij boeken over taal en ondermeer het naslagwerk *Vreemde woorden* van A. Kolsteren (overleden in 1990) in 1994 via uitgeverij Het Spectrum nieuw leven inblies – analyseert op bewonderenswaardige manier de invloed die Van Kooten en De Bie op de Nederlandse taal hebben uitgeoefend. Hij raadpleegde daarbij tal van bronnen en publicaties, waaronder de archieven van de vPRO en het

Letterkundig Museum, evenals het privé-archief van Wim de Bie. Daarnaast vermeldt hij hoe zekere typetjes zijn ontstaan, hoe ze voortleven en welke typetjes de meeste blijvende woorden opleverden. Zo, en met medewerking van Van Kooten en De Bie zelf, kon Sanders' boek een verrukkelijk lexicon worden dat fans van voorheen de Clicheemannetjes beslist in hun boekenkast moeten hebben staan.

Het boek is evenwel niet compleet, verre van dat zelfs. Sanders benadert het taalgebruik van Van Kooten & De Bie puur wetenschappelijk, hij heeft gekozen voor vondsten die zich een blijvende plaats hebben verworven in het Algemeen Beschaafd Nederlands en die regelmatig worden gebezigd in de media. Zo somt hij door Van Kooten & De Bie bedachte begrippen op als doemdenken, regelneef, oudere jongere, krasse knarren, positivo en nog veel meer, die zelfs tot de dikke Van Dale zijn doorgedrongen. Die keuze van Sanders behoort te worden gerespecteerd. Maar door uitsluitend te kiezen voor woorden en uitdrukkingen met eeuwigheids-waarde laat je een enorm gebied liggen. Dat gebied heb ik getracht te ontginnen, waarbij ik vanzelfsprekend niet voorbij ben gegaan aan de woorden en begrippen die Sanders al had opgenomen in zijn boek.

Dat ik een groot bewonderaar ben van Kees van Kooten mag duidelijk zijn. Niet dat ik pretendeer alles wat hij alleen en samen met Wim de Bie heeft geproduceerd in bezit te hebben, dat is onmogelijk, maar als je al vanaf de jaren zestig verzamelt, kom je een heel eind. Van zijn eerste uit de Haagse Post gescheurde Treiterrends tot en met alle Simpelpes, van het reclamegrammofoonplaatje voor de Nillmij tot en met alle Keken op de Week op vhs en van al zijn boeken tot en met alle Bescheurkalenders, ze nemen een aanzienlijk deel van mijn huisbibliotheekje in beslag. Uit een dergelijk lijvig oeuvre lijkt het gemakkelijk putten, maar niets is minder waar. Er is zoveel Kees van Kooten, dat

een compleet overzicht samenstellen van zijn taalvondsten vrijwel onmogelijk is.

Desondanks heb ik een poging gewaagd. Niet in alfabetische of chronologische volgorde, maar willekeurig en op gevoel, het gevoel van de echte taalliefhebber. Waarbij ik, niet onbelangrijk, uitsluitend heb gekeken en geluisterd naar de taalvondsten van Kees van Kooten op de televisie. Langs die weg zijn hebbbandje, runderflatulatie, intimanteiten en vele andere woorden en uitdrukkingen ontruikt aan de eenmaligheid.

Het selecteren kende overigens slechts twee, zeer subjectieve, criteria. Ik moest het een echte vondst vinden en ik moest erom kunnen lachen. Een voorbeeld? Het is december 1990 en Kees kondigt als een van zijn typetjes het programma van het Juinense Jazzfestival aan. Daarbij meldt hij met trots dat de organisatie erin is geslaagd niemand minder te contracteren dan Bobby Murphy “die nog een tijdje bijna bij Count Basie heeft gespeeld”. Als ik zo’n vondst hoor en opschrijf, weet ik dat ik er over vijftig jaar nog steeds om zal lachen.

Chris Willemsen

Leesaanwijzing

De taalvondsten van Kees van Kooten zijn hierna weergegeven in hun oorspronkelijke verschijningsverpakking. U leest in afzonderlijke tekstblokken – zonder volgorde van datum of onderwerp – wanneer en in welk programma Kees als welke creatie wat heeft gezegd.

Zijn uitspraken staan tussen aanhalingstekens.

De taalvondst is vet gedrukt.

Ex-verzetsman H.J. Bussink, van verzetsgroep Egidius, een creatie van Kees, mag in Keek op de Week van 11 november 1990 ongegeneerd uithalen naar alles en iedereen die in zijn ogen bij de Golfoorlog een kwalijke rol speelt. Onze Minister van Defensie Relus ter Beek noemt hij “**Rebus**” ter Beek, alle Nederlandse fregatten moeten worden teruggehaald uit de Perzische Golf en Henry Kissinger noemt hij “**Nobeloorlogsmisdadiger**”. Engeland moet het helemaal ontgelden. Dat land, vindt Bussink, staat onder leiding van de “**overjarige roze etalagepop Thatcher**”, heeft een belachelijke koningin “**met een diamanten theemuts op haar kop**, boven die rare leesbril”, doet aan vossenjacht en schenkt in pubs “**laffe grote laarzen pibier**”. Voorts staan volgens Bussink de zondagskranten in Engeland vol met “**ballonsiliconen, half naakte keukenmeiden**”, moet “Engeland uit de EEG” en geeft hij het advies: “**Gooi die Kanaaltunnel dicht, zo lang het nog kan**”. Tot slot schreeuwt hij: “**Geen man naar Iran!**” Waarop de interviewer hem corrigeert met te zeggen dat het geen oorlog met Iran is, maar met Irak. Heel ad rem wijzigt Bussink zijn tekst in: “**Geen zak naar Irak!**”

Keek op de Week van 21 oktober 1990 meldt de term ‘vleselijke gemeenschap’ uit de media te hebben opgetekend, als benaming voor de geslachtsdaad. Kees, als zichzelf, speelt verder met dat woord en noemt masturbatie “**vegetarische gemeenschap**”.

Op 3 februari 1991 laat Keek op de Week banketbakker B. Brakenhoff z'n beklag doen. Deze creatie van Kees heeft gemerkt dat zijn klanten te zeer door de Golfoorlog in beslag zijn genomen, dat hij maar weinig leuke, vrolijke paaslekkernijen verkoopt: “**Die Bush en Hoesein, die zou ik graag een bedorven struisvoegelei recht in d'r bakkes douwen en de roomspuit in d'r reet en helemaal leegdrukken**”. Het zijn blijkbaar sombere tijden voor de banketbakker, maar Brakenhoff ziet toch nog een lichtpuntje: “Het is dat we met onze boterkoek in de **Boterkoeken Top Tien** staan, anders kon ik de boel wel sluiten”.

Keek op de Week van 31 maart 1991 geeft Kees als Koos Koets de gelegenheid om de “**Slachtkuiken blues**” te vertolken. Zichzelf tokkelend begeleidend op een eiersnijder zingt hij ondermeer: “Jezus werd gekruisigd / maar tenminste nog rechtop. / Maar kippen slacht men andersom / naar beneden met hun kop. / Het lijden van de heer / was niets vergeleken bij / het lijden van zijn kuikens / in de biobatterij”. Om te eindigen met een treurig “Jemig de pemig, vrolijk Pasen”.

Kees van Kooten en Wim de Bie maken in juni 1976 als Koot & Bie vier reclamefilmpjes voor de Postgiro. Als Bie een overschrijvingskaart in een envelop stopt, vraagt Koot: “**Ikke likke Bie?**” waarna hij als afsluiter roept: “De Postgiro kost u enkel elke week een beetje speak”. Zodra het erop lijkt dat hij rood komt te staan, roept hij in paniek: “Dan ben ik leeg, dan sta ik **saldo mortale!**” Als hij boodschappen gaat doen, zegt hij: “**Ik ga zeuse**”. (Bie: “Wat?”) Koot: “Ik ga even verse priklimonade halen”. Waarna hij uitlegt “voor honderd gulden **comestibiliteiten**” te gaan halen en met een girobetaalkaart te zullen betalen (“Ik dacht dat honderd gulden het **minium** was”). Als Bie hem op het hart drukt de betaalkaarten en de betaalpas toch vooral gescheiden van

elkaar te houden, antwoordt Koot in typische Koot-taal: “Geen probleem voor de voorziene hij of zij van Postgiromits hij tenzij zijn girobetaalkaarten en de **legiotimatie** nooit bij elkaar bergem”.

Voormalig Oost-Europa-deskundige Remco Clavan wordt aan de tand gevoeld door Aad van der Naad (Wim de Bie) in Kijk op het Rijk, onderdeel van Keek op de Week van 17 februari 1991. Wat Clavan, een creatie van Kees, plezier doet, is dat Michael Gorbatsjov door de internationale politiek min of meer ontmaskerd is. “Was hij een wolf in schaapskieren?”, vraagt Aad van der Naad hem. “Nou, hij was in elk geval geen **schaap in wolfskieren**, als u begrijpt wat ik bedoel”, antwoordt Clavan raadselachtig. Hij vindt het enerzijds jammer dat hij geen Oost-Europa-deskundige meer is, want het Oostblok bestaat nog maar nauwelijks, maar het “**gevalletje Gorbatsjov**” biedt anderzijds weer perspectieven om een nieuwe generatie Oost-Europa-deskundigen te kweken. Hierbij wil Clavan vanzelfsprekend een rol spelen, want hij vindt het “**heerlijk om die koude oorlog weer een beetje te voelen tintelen**”.

Het Nederlandse softdrugsbeleid staat centraal in Keek op de Week van 8 december 1991. Aan het woord komt Kees als Diana Charité, ‘**plezierrookster**’. Ze doet het voor haar “**afrodiesejaja**” en zegt dat blowen na dertig jaar nog steeds niet verslavend is. Je doet het “**om je er seksueler van te voelen**”, zegt ze, “eerst een potje blowen en dan naar bed **om de coïtus te bedrijven**”. Ze nam vroeger ook wel eens alleen een colaatje-tic, maar dan had de man wel geblowd en die ging dan “**lijp aan m’n knieën liggen likken** en zo lekker zijn m’n knieën helemaal niet”. Als je niet blowt voor de geslachtsdaad, zegt ze, “**heb je geestelijk een condoom om; ik heb daar nou eenmaal teveel hormonen voor**”.